

JÓZEF SZOCKI
(Kraków)

Księgozbiór Wiktora Baworowskiego – lwowskiego kolekcjonera i fundatora biblioteki

W wyniku poszukiwań w rękopisach przechowywanych w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich¹, w wielu opracowaniach², a także w takich publi-

---

¹ Rękopisy według sygnatur:

1215/II Katalog rękopisów zbioru Ambrozego Grabowskiego. W załączeniu listy Wiktora Baworowskiego 27.7.1855, s. 79–82;

2432/II Korespondencja Augusta Bielowskiego. T. I Baworowski Wiktor 1856–1860 i br. daty. s. 27–48;

2756/II Listy do ks. Sadoka Barącza od różnych osób: Baworowski Wiktor 30.8.1866, s. 53–56;

5876/II Korespondencja Karola Szajnochy. T. I Listy do K. Szajnochy od różnych osób. Baworowski Wiktor 12.9.1862, s. 13–14;

5915/II Korespondencja Henryka Szmitta. T. 7 Listy od różnych osób: Baworowski Wiktor, s. 27–48;

5985/II Korespondencja Wiktora hr. Baworowskiego 1866–1888. Listy od różnych osób: H. Biegeleisen, s. 5–6. A. Bielowski 1870, s. 7–10, F. Eysmont 1878, s. 11–14, K. Forster 1869, s. 15–18. J. Kossak 1871, s. 19–22, H. Łączyński 1866, s. 23–26, 27–31, W.A. Maciejewski 1868, s. 32–34. M.K. Żaba 1881, s. 42–45;

6205/II Korespondencja Wojciecha Kętrzyńskiego. T. 2 Baworowski Wiktor 20.1.1897, 7.7.1890 i br. daty, s. 71–74, 75–78, 79–82;

6515/II Korespondencja Józefa Łozińskiego 1853–1895. Baworowski Wiktor 26.4.1864, 2.11.1876, s. 7–10, s. 11–14;

7194/II Papiery Bolesław i Marii Wyslouchow. T. 20 Listy różne. Cz. 1: Lata 1861–1939. Do Baworowskiego Wiktora: J.I. Kraszewski 1877, s. 5–8. W.A. Maciejewski 1866, s. 9–12. L. Siemieński 1877, s. 13–20;

12156/II „Wspomnienie z ostatnich lat mojego życia i wypadki, które w tym czasie w Krakowie zaszły od roku 1823 do r. 1854”, wspomnienia doprowadzone do roku 1865. Autografy osób: Baworowski Wiktor, s. 2178;

13586/II Korespondencja Władysława Tadeusza Wislockiego z lat 1911–1940. Listy od następujących: Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego. Lwów 1920, s. 125–130;

13990/II Korespondencja Karola Badeckiego z lat 1907–1940. Listy od następujących: Kotula Rudolf 1929, s. 259.

² A oto opracowania: K. Badecki, *Lwowskie zbiory naukowe i muzealne*, Lwów 1932, s. 14–15; A. Batowski, *O bibliotece i przyszłym zakładzie naukowym im. Baworowskich*, Czas 1861, nr 84–86.

kacjach, jak *Wiadomość historyczno-statystyczne o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych* Franciszka Radziszewskiego³ oraz *Zbiory polskie* Edwarda Chwalewika⁴, zebrano dostatecznie dużo materiału o księgozbiore słynnego lwowskiego kolekcjonera i fundatora biblioteki, jakim był niewątpliwie Wiktor Baworowski. Niezwykle cenna jest praca magisterska Wioletty

s. 4; A. Bocheński, *Kotula Rudolf*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa 1982, s. 452–453; S. Brykman, *Wisłocki Władysław Tadeusz*, w: *Słownik biograficzny pracowników książki polskiej*. Zeszyt próbny. Łódź 1958, s. 93–94; P. Chmielowski, *Baworowski Wiktor*, w: *Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana*. T. 7, Warszawa 1892, s. 166; M. Danielewiczowa, *Losy bibliotek polskich*, Londyn 1942, s. 13–30, 52–57; M. Des Loges, *Dyrektor Dr Rudolf Kotula*. „Przegląd Biblioteczny” R. 13: 1939, s. 160–162; K. Estreicher, *Grabowski Ambroży*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, Wrocław 1959. T. 8, s. 481–483; A. Fastnacht, *Katalog dokumentów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*, Wrocław 1953 cz. 1, s. 19, 171, 207, cz. 2: 1969, s. 203, B. Górka, *Katalog czasopism XVI-XVIII w. w zbiorach starych druków Biblioteki Ossolineum*. Ze skarbca kultury. 1963, z. 15; L. Grajewski, *Zbiory graficzne w Bibliotece im. Baworowskich we Lwowie*. „Ziemia”. R. 13: 1928, nr 18, s. 282–286; S.J. Gruczyński, *Kuronatnicki Ewaryst Andrzej*, w: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 16, Wrocław 1971, s. 251–252; J. Grzybowska, *Grabowski Ambroży*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa 1972, s. 286–287; W. Kętrzyński, *August Bielowski*. „Ateneum” 1877, T. 4, s. 313–325; W. Kętrzyński, *Biblioteka Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*. Odbitka z „Teki Konserwatorskiej”, Lwów 1892; W. Konopczyński, *Baworowski Wiktor*, w: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1, Kraków 1935, s. 368–370; S. Korajska, *Kotula Rudolf*, w: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 14, Wrocław 1968–1969, s. 503–504; R. Kotula, *Biblioteka fundacji Wiktora hr. Baworowskiego*, w: *Publiczne biblioteki lwowskie. Zarys dziejów pod redakcją Ludiwka Bernackiego*, Lwów 1926, s. 7–9, 43–51; R. Kotula, *Czy wypełnimy testament W. hr. Baworowskiego? Kilka uwag z powodu zarzutów czynionych dzisiejszym wykonawcom testamentu*. „Słowo Polskie” R. 37: 1933, nr 141–142, s. 5.; R. Kotula, *Katalog inkunabułów Biblioteki Fundacji W. hr. Baworowskiego we Lwowie*. Opracował... Lwów 1932; R. Kotula, *Właściciele rękopisów i starodruków zbiorów wielkopolskich Z. Czarneckiego mieszczących się obecnie w „Baworowinum”*, Lwów 1929; K. Lewicki, *Batowski Aleksander*, w: *Polski Słownik Biograficzny*. T. 1, Kraków 1935, s. 354–355; K. Lewicki, *Aleksander Batowski (1799–1862) – historyk – wydawca i bibliofil – kolekcjoner*. „Roczniki Biblioteczne”. R. 14: 1970, z. 1/2, s. 251–293; T. Remar, *Biblioteka fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*. „Przegląd Biblioteczny”. R. 1: 1927, s. 168–171; H. Schmitt, *Korespondencja ze Lwowa (onis zbiorów Baworowskich)*. „Czas” 1856, nr 196, s. 1; J. Wasiak, *Baworowski Wiktor*, w: *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa 1972, s. 46–47.

³ F. Radziszewski, *Wiadomość historyczno-statystyczna o znakomitszych bibliotekach i archiwach publicznych i prywatnych, tak niegdyś byłych jako i obecnie istniejących w krajach dawną Polskę składających a mianowicie: w Królestwie Polskim, Galicji, Wks. Poznańskim, Zachodnich guberniach państwa Rosyjskiego. Porządkiem abecadlowym miejsc ułożone...* Kraków 1875. s. 39, 44, 51, 55, 79, 122. Dopełnienie, s. 127.

⁴ E. Chwalewik, *Zbiory polskie, archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie. W porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone*. T. 1, Warszawa 1926, s. 376–379.

Jawor, wykonana w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniw. Wrocławskiego w 1983 roku⁵.

1. Życie i pasja kolekcjonerska

Wiktor Baworowski urodził się 1826 roku w Kotłowie w pobliżu miasta Brodów, jako syn Józefa, żołnierza napoleońskiego, który służył razem z Aleksandrem Fredrą, walczył pod Berezyną i był odznaczony krzyżem „Virtuti Militari” oraz Felicji ze Starzeńskich.

W 1847 r. zbliżył się do poety Jana Nepomucena Kamińskiego i pod jego kierunkiem zapoznał się z językiem i stylistyką polską (do tej pory był kształcony w języku niemieckim). W r. 1843 po ukończeniu studiów uniwersyteckich pracował w Namiestnictwie we Lwowie.

W tym okresie rozpoczął swą samodzielną twórczość literacką. Pisał treny i bajki wzorowane na Krasickim. Tłumaczył na język polski utwory Racine’a, Goethego, Schillera i Bürgera. Przetłumaczył epopeję romantyczną Wielanda *Oberon*, którą wydał we Lwowie w 1853 r.

W wieku około trzydziestu lat zaczął gromadzić zbiory – najstarsze w Myszkowicach pod Tarnopolem, potem we Lwowie. Po objęciu schedy po ojcu z pasją zabrał się do kolekcjonowania zabytków piśmiennictwa i sztuki polskiej. W liście do księdza przeora Sadoka Barącza podkreślał: „Zamierzam utworzyć zakład naukowy i narodowy na wzór Z. Ossolińskich w połączeniu z ordynacją familijną”⁶.

Gmach na rogu ulicy Lipowej (później Ujejskiego 2) i Sykstuskiej we Lwowie, odziedziczony po ojcu w 1854 roku, stał się siedzibą zbiorów przeniesionych z Myszkowic i miejscem przechowywania nabywanych stale zabytków. W okresie 1855–1860 Baworowski zakupił wiele książek i innych dokumentów. Od Ambrożego Grabowskiego – historyka, księgarza i antykwariusza nabył 300 rękopisów, w tym cracoviensia z XV–XVIII w., stanowiące źródło do dziejów Polski w zakresie prawodawstwa. Również od Kazimierza Stronczyńskiego – archeologa, numizmatyka, przyrodnika otrzymał 130 rękopisów, w tym z XII wieku: „Vita Gregorii Papae” i „Vita Caroli Magnis”, biblie z XIII i XIV wieku, z XV wieku – niemiecką „Kronikę” Hagena, rękopis „Kroniki” Kadłubka, dzieło Długosza, Wapowskiego, cenne rękopisy dotyczące historii prawa w dawnej Polsce – ogłoszone przez Antoniego Helcla i Bolesława Ulanowskiego.

---

⁵ W. Jawor. „Biblioteka fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie”. Praca magisterska napisana pod kierunkiem doc. dr hab. Zofii Gacy-Dąbrowskiej w Uniwersytecie Wrocławskim 1985.

⁶ Biblioteka Ossolinum. Rkps sygn. 2756/II Listy do ks. Sadoka Barącza od różnych osób: Baworowski Wiktor 30.8.1866.

W 1855 r. kupił zbiory z biblioteki Aleksandra i Kazimierza Stadnickich ze Żmigrodu. Były to dzieła przeważnie historyczne i filozoficzne z końca XVIII i początku XIX wieku (slavica, cenne polonica i rękopisy). Ponieważ w ich składzie znajdowały się zbiory (druki i rękopisy) Ewarysta i Józefa Kuropatnickich, stąd też stały się one własnością Baworowskiego. Dotyczyły konfederacji barskiej i Targowicy. Zdobył także 60 rękopisów Alojzego Osińskiego – członka Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, profesora Liceum Krzemienieckiego i rektora akademii duchownej w Wilnie. Znajdowały się wśród nich prace o P. Skardze, T. Czackim, słowniki *Autorowie polscy* i *Bogactwa mowy polskiej* w 14 tomach, listy Śniadeckiego, Kołłątaja i in.

Dionizy Zubrzycki – historyk, archiwista, kierownik drukarni Instytutu Stauropigialnego, kronikarz miasta Lwowa – przekazał w 1858 r. swoją bibliotekę Baworowskiemu. Zawierała ona około 500 książek i broszur dotyczących historii Rusi i literatury słowiańskiej, rękopisy, między innymi dokumenty historyczne z XII wieku, diariusze, zbiory kazań i ewangelie z XV-XVI wieku, też „Kronikę Bractwa Stauropigialnego” autorstwa darczyńcy.

Sporo rękopisów i druków (m.in. przekłady Piotra Kochanowskiego *Jerozolima wyzwolona* i *Orland szalony*) Baworowski nabył od Leona Dembowskiego z Klimuntowic. Trafiły do jego zbiorów prace sanskrytologa Walentego Skorochód Majewskiego, Adolfa Łączyńskiego (literatura francuska).

Szczególnie różnorodne dokumenty biblioteczne trafiły do rąk Baworowskiego w 1852 r. od Aleksandra Batowskiego: kilka tysięcy druków, kolekcja czasopism emigracyjnych, ponad 100 rękopisów, wiele rycin dotyczących historii Polski, polonica z XVI i XVII w. z zakresu historii teologii, prawa polskiego i dawnej literatury polskiej. Doszły do tego jeszcze takie nabytki od Batowskiego, jak sporządzony przez niego kartkowy katalog rękopisów Biblioteki Zakładu Ossolińskich z wypisem treści i objaśnieniami, ponadto ekslibrisy, bilety wizytowe, etykiety kupieckie, medaliki religijne, obrazki święte i in., także znajdująca się wśród tych zbiorów kolekcja Konstantego Macewicza: portrety królów, wodzów, wybitnych Polaków.

I tak można ciągnąć tę relację o pasji zbierackiej Baworowskiego w nieskończoność. W latach pięćdziesiątych utworzył bibliotekę, której księgozbiór stale rósł właśnie dzięki tej pasji. Testamentem z 17 maja 1881 roku przekazał ją wraz ze zbiorami i ośmioma tysiącami mórg ziemi na własność kraju Galicji i Lodomerii celem utworzenia fundacji.

Po 1890 roku zaczął szwankować na wzroku i groziła mu całkowita ślepotą. Fakt ten był najważniejszą przyczyną samobójczej jego śmierci 3 XII 1894 r.

2. Charakterystyka formalna i treściowa księgozbioru

W okresie do 1894 roku księgozbiór Baworowskiego urósł do 15 571 tomów druków, 1800 rękopisów, 110 dyplomów i 10 000 rycin⁷. Jego profil był humanistyczny, gdyż przeważały dzieła z zakresu historii Polski, prawoznawstwa, religii, literatury pięknej (polskiej i słowiańskiej).

Henryk Szmitt, zatrudniony przez Baworowskiego jako bibliotekarz przy tych zbiorach, podzielił je na następujące działy (nazwane „oddziałami”): 1. dziejowy, 2. filologiczny, 2a. literatury, 3. nauk ścisłych, 3a. teologiczny, 4. rękopisów, 5. rycin, grafiki, 6. obcy.

Jeżeli chodzi o pierwszy dział, zwany tu „oddziałem dziejowym”, zawierał całość kronik i historiografii od Galla do Naruszewicza, trzy wydania *Kroniki wszytkiego świata* Marcina Bielskiego, dużą kolekcję herbarzy, w tym *Herby rycerstwa polskiego* i *Ogród królewski* Bartłomieja Paprockiego, dwa tomy *Herbarzu rycerstwa W. Ks. Litewskiego* Wojciecha Kojałowicza – Wijuka, ponadto *Żywot Skanderbergu* Cypriana Bazylaka, także pewne pisma Stanisława Orzechowskiego, Szymona Starowolskiego, sporo kazań i mów pogrzebowych, w tym słynną mowę Stanisława Warszewskiego na pogrzebie króla Stefana Batorego.

Dział filologiczny zawierał wiele pozycji dotyczących gramatyki, ponadto prace leksykologiczne, szczególnie *Thesaurus linguarum orientalium* Franciszka Menińskiego, *Lexicon latino-polonicum...* Jana Mączyńskiego.

Literatura była w księgozbiorze Baworowskiego licznie reprezentowana. Znajdowały się w nim: egzemplarz pierwszego wydania *Zwierzynca* M. Reja, ponadto wiersze Stanisława Grochowskiego, *Dziesięcioro przykazanie mężowe* Bartłomieja Paprockiego, pierwsze wydanie utworów poetyckich J. Kochanowskiego, przekłady Andrzeja i Piotra Kochanowskich. Do ciekawszych zabytków, będących własnością Baworowskiego, należały: prawie kompletny zbiór utworów poetyckich Samuela Twardowskiego, satyry Łukasza Opalińskiego, dzieła pisarzy XVIII i XIX wieku, wydany w Poznaniu w 1707 roku *Gabinet osobliwy królów polskich i monarchów do Polski się akkomodujących*, ponadto zbiór utworów dramatycznych, w tym tragedia o śmierci św. Jana Chrzciciela.

Na całość oddziału nauk ścisłych księgozbioru Baworowskiego składały się liczne zielniki, Piotra Krescentyna dzieło o gospodarstwie, egzemplarz pierwszego wydania *De revolutionibus orbium coelestium* M. Kopernika, inwentarze praw koronnych, konstytucji, diariuszy sejmowych, rozpraw prawniczych i in.

Obszerny był dział teologiczny. Stanowiły go: zbiory kazań i postyli Wujka, Białobrzeskiego, Wereszczyńskiego, Grodzickiego, Skargi, wiele katechizmów, modlitewników, pisma Skargi.

---

⁷ W. Jawor, op.cit., s. 39.

Bogaty był też dział rękopisów. Były to manuskrypty głównie historyczne i prawnicze w językach polskim, niemieckim i łacińskim. Ich spis sporządził Wojciech Kętrzyński⁸. Znalazły się w nim 94 rękopisy historyczne, 47 prawniczych, 2 klasyczne i 2 muzyczne. Do najcenniejszych należały: tysięczstronicowa „Kronika pisana polska albo dzieje korony polskiej” in folio z XVII wieku, „Dziejów polskich od śmierci Władysława IV aż do pokoju oliwskiego xiąg dziewięć” in folio z XVIII wieku, „Kronika Wapowskiego” i in.

Dział grafiki i rycin był bardzo cenny ze względu na swą zawartość. Znajdowały się w nim sztychy, w tym niezwykle rzadkie Kilianów, sławnej śląskiej rodziny sztychiarskiej XVI-XVIII wieku, wizerunki licznych postaci: np. bł. Jana z Dukli, św. Jana Kantego, ryciny odnoszące się głównie do nagrobków, rysunki popiersi królów, np. Zygmunta III, Bogusława i Marii Anny Radziwiłłów, Jana III Sobieskiego, Sasów, sceny historyczne, portrety przede wszystkim królów polskich, także wodzów, bitew, mężów stanu i in. Był w księgozbiornie Baworowskiego ponadto osobny album akwafort Kajetana W. Kielisińskiego, rozmaitości Antoniego Oleszczyńskiego.

Dział obcy zawierał komplety dzieł wszystkich najwybitniejszych pisarzy zagranicznych. Z tego można sądzić, że Baworowski wprost rozkoszował się arcydziełami literatury światowej. W tym dziale znajdowały się liczne encyklopedie i słowniki pisane w językach obcych.

W początkach okresu 1894–1939 Wydział Krajowy (rząd Galicji autonomicznej) przejął kierownictwo nad księgozbiorem Baworowskiego. W 1897 r. powstała instytucja pn. „Biblioteka Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie”.

W latach I wojny światowej nastąpił zastój w działalności tej placówki. Po odzyskaniu niepodległości administrację nad nią przejął lwowski Tymczasowy Wydział Samorządowy.

Księgozbiór placówki stale powiększał się. I tak, jeżeli w 1905 roku było 18 000 druków, to w 1922 już 30 000, 1934 – 53 560, 1940 – 40 000. Gdy chodzi o rękopisy, to w 1905 było ich 1000, zaś w 1936 – 1642. Liczba rycin prawie podwoiła się (w 1905 było ich 6284, zaś w 1936 – 11 000). Inkunabułów było 45. Gromadzono ponadto dyplomy, obrazy i inne dokumenty⁹.

Zbiory zostały w tym okresie powiększone darami profesora Maksymiliana Kawczyńskiego. Zakupiono kolekcję hrabiego Zygmunta Czarneckiego z Ruska (6435 dzieł w 7218 tomach, w tym 70 rękopisów, było też w nim 28 inkunabułów, 1500 druków do XVI w.)¹⁰. Towarzystwo Naukowe we Lwowie ofiarowało swoje publikacje, Wydział Samorządowy – bogatą kolekcję 50 afiszy Teatru Miejskiego

⁸ W. Kętrzyński. *Biblioteka Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie*. Lwów 1892. s. 2–3.

⁹ Por. W. Jawor. *op.cit.*, s. 72.

¹⁰ Tamże. s. 68.

we Lwowie z lat 1845–1908, Bolesław Baranowski – zbiory dotyczące historii cywilizacji oraz szkolnictwa we Wschodniej Galicji z II połowy XIX wieku.

W 1936 roku biblioteka liczyła 25 059 druków (40 000 w 1940), 1642 rękopisy, 45 inkunabułów, 11 000 rycin, 112 dyplomów i 302 obrazy. Posiadała ona ponadto mapy, nuty, medale, archiwalia (w 1934 aż 3600)¹¹. Była to instytucja typu biblioteka – muzeum, gdyż obok powyższych zbiorów była tu galeria obrazów.

3. Funkcjonowanie księgozbioru jako biblioteki

Historyk i bibliofil, Aleksander Batowski, był doradcą Baworowskiego w sprawach tworzenia biblioteki jako zakładu naukowego, uczestniczył w gromadzeniu zbiorów. Pośredniczył w nabyciu rękopisów od Ambrożego Grabowskiego. Za jego namową Baworowski postanowił przekazać zbiory na użytek publiczny. W tym celu ułożył statut, który uzyskał aprobatę władz. Starano się pozyskać Joachima Lelewela na bibliotekarza, lecz ten odmówił. Stanowisko kustosza objął historyk, bibliotekarz Henryk Schmitt.

Początkowo tylko nieliczni mogli korzystać z księgozbioru Baworowskiego, m.in.: August Bielowski – historyk, literat, dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, Aleksander Brückner – sławista, historyk kultury, języka i literatury, Wojciech Kętrzyński – historyk, etnograf, wydawca źródeł, Józef Szujski – historyk, polityk, współtwórca krakowskiej szkoły historycznej, Franciszek Ksawery Piekosiński – historyk, wydawca źródeł, Henryk von Zeissberg – historyk. Wielu czyniło starania o zgodę na bycie czytelnikami biblioteki.

Baworowski za rewersem udostępniał zbiory zarówno na miejscu, pod czujnym okiem bibliotekarza, pozwalał też wypożyczać do domu. Zwyczaj udostępniania dokumentów bibliotecznych za rewersem do korzystania nawet w bibliotece był przestrzegany rygorystycznie – bez względu na osobę. Wielokrotnie przypominał o wypełnieniu rewersu na przykład Wojciechowi Kętrzyńskiemu: „proszę wypożyczyć za rewersem”.

W liście do Wojciecha Kętrzyńskiego Baworowski pisał: „urządzenie i uprzyśpieszenie mej Biblioteki raz na zawsze i niezależnie od innych postanowień fundacyjnych jest mi najmilszym mym marzeniem i jedynym celem pracy lat moich – jakie mimo nadwątlone zdrowie, okropne ciężary fiskalne, klęski i niedobory – spodziewam się może niezadługo osiągnąć”. Niestety, śmierć przerwała te zamierzenia fundatora.

Dopiero w 1900 roku nastąpiło otwarcie Biblioteki Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego we Lwowie. Korzystali z niej głównie uczeni Uniwersytetu Lwow-

---

¹¹ Tamże, s. 72.

skiego i innych uczelni. W roku 1925/26 liczyła 2597 czytelników, ale w 1934 r. tylko 1047¹².

4. Losy księgozbioru

Gdy w 1939 roku Lwów wraz z Galicją Wschodnią został zajęty przez Związek Radziecki, biblioteki naukowe, w tym Bibliotekę Fundacji Wiktora hr. Baworowskiego, włączono w skład Akademii Nauk USRR. Od 1941 do połowy 1944 r. Lwów był okupowany przez Niemców. Wtedy została zaprowadzona nowa organizacja bibliotek. Utworzono Staatsbibliothek in Lemberg z trzema oddziałami. Drugi oddział tego tworzyły Ossolineum i Biblioteka Fundacji Wiktora Baworowskiego. Po wyparciu Niemców ze Lwowa ponownie włączono je w skład Ukraińskiej Akademii Nauk.

W czasie ostatniej wojny światowej księgozbiór Wiktora Baworowskiego uległ rozproszaniu. Część trafiła do Warszawy, Wrocławia, jednakże większość pozostała we Lwowie. Archiwum Główne Akt Dawnych otrzymało 31 rękopisów z lat 1436–1848. Są to księgi miejskie (XVI–XIX w.) Grodziska Wielkopolskiego, Ciężkowic, Mogielnicy, Szczurowic, Tarnopola i Lanckorony, kopia przywilejów szpitala w Bieczu, roczniki miasta Łowicza, pisane przez O. Cebrowskiego (XIX w.), księga wójtowska wsi Łętowni (XVI–XVIII w.), rachunki żup wielkich, zbiór autografów z XVII–XVIII w., akta dotyczące kolegiaty w Łasku.

W dziale rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich znalazły się dokumenty pergaminowe z XIV–XVII w., 47 inkunabułów i in. Także do działu starszych druków weszło ponad tysiąc pozycji z księgozbioru Baworowskiego, a do gabinetu numizmatycznego włączono monety prywatne sporządzone na wewnętrzny użytek magnatów, będące w posiadaniu fundatora.

Większość księgozbioru Baworowskiego znajduje się w Bibliotece im. W. Stefanyka we Lwowie. Samych druków z I połowy XVI wieku jest 261. Pochodzą z takich oficyn, jak Hieronima Wietora, Macieja Szarffenberga, Jana Hallera, Floriana Unglera¹³.

***

Sumując to, co wyżej napisano, trzeba stwierdzić, że obok Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich powstawała we Lwowie druga, bez mała nowa pod względem wartości dokumentalnej zbiorów księżnica – dzięki kolekcjonerskiej pasji i ofiarności finansowej Baworowskiego. Księgozbiór, jaki został utworzony,

---

¹² Tamże. s. 86.

¹³ *Katalog paleotopov iz fondov Lvovskoj naučnoj Biblioteki im. W. Sfeanyka AN U'SRR*. Kijew 1986. s. 9–160.

był różnorodny pod względem formalnym i treściowym. Obok nowszych druków zgromadzono w nim rękopisy, stare druki, inkunabuły, dyplomy, obrazy. Sąsiadowały ze sobą dzieła literackie i naukowe, były komplety arcydzieł literatury światowej i rodzimej, znajdował się tam również przebogaty dział grafik i ilustracji. Udostępniony za życia fundatora w niewielkim stopniu, a dopiero ogółowi społeczeństwa w naszym wieku stał się źródłem inspiracji i nieocenionym materiałem dla wielu badaczy. W czasie II wojny światowej rozproszony, ale nie zniszczony, w głównej mierze przechowywany w dzisiejszym Lwowie, może nadal służyć uczonym w ich pracy. Zwłaszcza, że obecna sytuacja międzynarodowa wyraźnie temu sprzyja.

